

МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

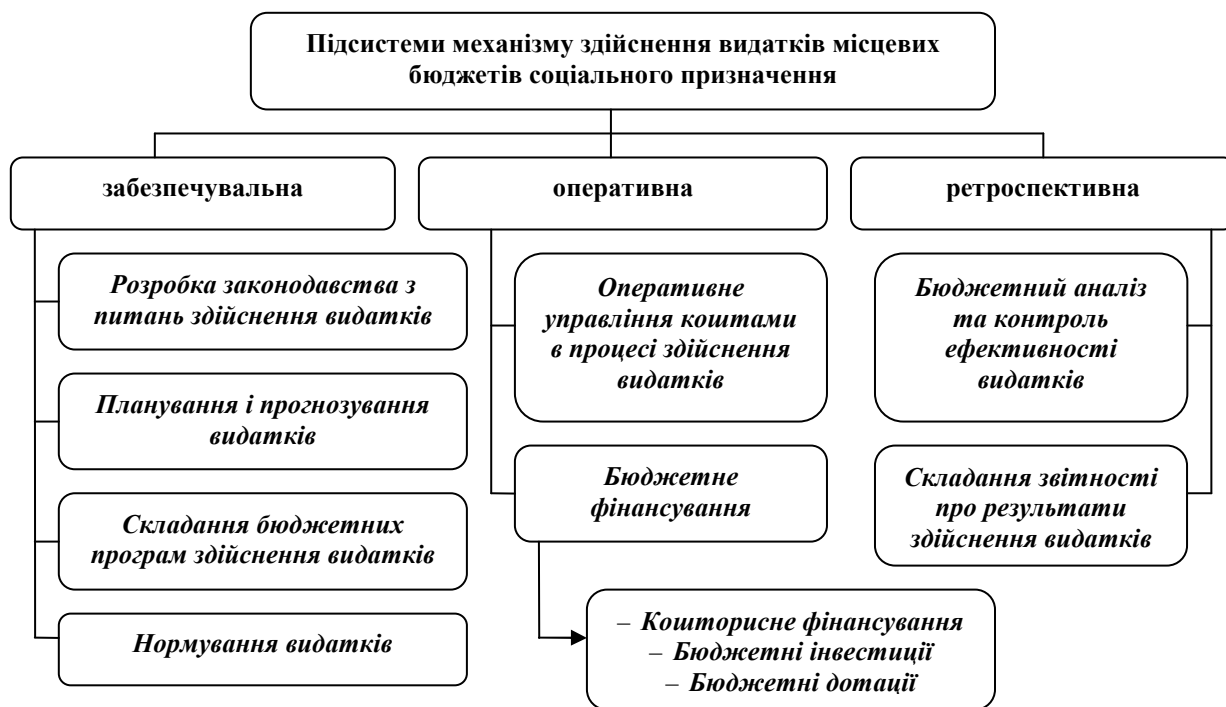
Важливою передумовою забезпечення ефективності видатків місцевих бюджетів соціального призначення є формування відповідного механізму їх здійснення. В економічній літературі достатньо широко вживаються поняття з ключовим терміном «механізм»: господарський механізм, фінансовий чи бюджетний механізм, механізм фінансування тощо. Однак, хоча в окремих наукових працях зроблено спробу оцінити взаємозв'язок між цими поняттями чіткого розмежування їх змісту досі не проведено. У тлумачних словниках під поняттям «механізм» розуміють систему, устрій, який визначає порядок певного виду діяльності [1; 2, с. 401], послідовність станів, процесів, які визначають певну дію, явище [3]. В економічній теорії механізм прийнято трактувати як певну сукупність форм та методів впливу на предмет дослідження для досягнення визначених результатів [4, с. 246–247].

Поняття «механізм використання коштів бюджету» широко застосовується у бюджетному законодавстві, де його ототожнюють з порядком фінансування певних заходів. Натомість проф. В. Дем'янишин визначає механізм використання бюджетних коштів як складову бюджетного механізму держави, яка являє собою сукупність методів, форм, важелів, інструментів, стимулів і санкцій, які забезпечують використання бюджетного фонду держави. Він наголошує на необгрунтованості його ототожнення з бюджетним фінансуванням [5, с. 235].

Щодо поняття «механізм здійснення видатків бюджету», то воно практично не зустрічається у літературних джерелах, а тому потребує більш детальної уваги. Вважаємо, що його недоцільно ототожнювати з механізмом використання коштів бюджету, оскільки ці поняття співвідносяться між собою як загальне і часткове. На нашу думку, здійснення видатків передбачає не лише безпосереднє витрачання коштів бюджету на передбачені цілі у розрізі форм (кошторисного фінансування, інвестування або надання трансфертів), але і розрахунок необхідного їх обсягу (планування видатків) та проведення оцінки результатів (аналізу ефективності). Отож, можемо говорити про механізм здійснення видатків бюджету як про доволі складну структуру, яка забезпечує чітку послідовність і методи дій відповідних державних органів у процесі розподілу і використання бюджетного фонду.

Розглядаючи механізм здійснення видатків бюджету як систему, послідовність дій впливу на об'єкт, у його складі можна виділити такі підсистеми: забезпечувальну, оперативну та ретроспективну. Адаптуючи цей підхід до меж об'єкта нашого наукового інтересу, у механізмі здійснення

видатків місцевих бюджетів соціального призначення доцільно виділяти такі підсистеми (рис. 1).

Рис. 1. Складові елементи механізму здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення*

* *Примітка.* Побудовано на основі [5, с. 244].

Суб'єктами механізму здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення є органи місцевої влади і самоврядування, установи та організації, які згідно з законодавством задіяні у процесі використання коштів місцевого бюджету на соціальні цілі. Об'єктом цього механізму є бюджетні кошти, які направляються на фінансування діяльності закладів соціальної сфери, житлово-комунального господарства, а також кошти місцевих бюджетів на реалізацію заходів соціального захисту та соціального забезпечення.

Усі складові механізму здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення взаємопов'язані, однак у кожній з них можна виділити провідний елемент. Так, основою забезпечувальної підсистеми є планування і прогнозування видатків. Визначення об'єктивної потреби у коштах на надання суспільних послуг є необхідною передумовою ефективного виконання місцевих бюджетів за видатками. Проблематика бюджетного планування достатньо широко розглядається у науковій літературі, однак узгоджених позицій щодо його розуміння поки не розроблено. Виокремивши з досліджуваних дефініцій головну складову, з'ясуємо, що ключовими термінами, які розкривають зміст «планування видатків» є такі: науково обґрунтований процес; комплекс заходів; визначення напрямів використання коштів. Специфіка видатків соціального призначення полягає у тому, що вони мають базуватися на соціальних

стандартах і нормативах та враховувати суспільні пріоритети витрачання коштів. Звідси, планування видатків місцевих бюджетів соціального призначення, на наш погляд, доцільно характеризувати як комплекс заходів, які реалізуються в ході науково обґрунтованого процесу визначення обсягів і напрямів використання коштів місцевих бюджетів на здійснення видатків соціального призначення відповідно до соціальних стандартів та пріоритетів суспільства.

У вітчизняній практиці планування бюджетних видатків здійснюється на основі поєднання нормативного, балансового, програмно-цільового методів. Такий підхід мав би сприяти досягненню належного рівня об'єктивності розрахованих показників та, водночас, забезпечувати ефективне використання коштів місцевих бюджетів.

Важливим елементом оперативної підсистеми механізму здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення є бюджетне фінансування. Метою бюджетного фінансування науковці називають: розвиток економіки, соціальної сфери [6, с. 137]; виконання загальнодержавних функцій, функцій місцевого самоврядування і забезпечення функціонування бюджетних установ [7, с. 76]; здійснення державних замовлень, виконання державних програм, утримання державних і комунальних установ й організацій [8, с. 55]. Звужуючи зміст розглянутих дефініцій до меж предмета нашого наукового інтересу вважаємо, що при здійсненні видатків соціального призначення слід виділяти їх проміжну та кінцеву мету. Перша полягає у забезпеченні належної реалізації бюджетних програм у тих сферах суспільного життя, які забезпечують задоволення індивідуальних і колективних потреб громадян. Кінцевою ж метою здійснення соціальних видатків бюджету, на наш погляд, має бути підвищення суспільного добробуту. Зважаючи на наведені міркування, вважаємо за доцільне розуміти під фінансуванням видатків місцевих бюджетів соціального призначення безповоротне і безплатне виділення коштів з місцевих бюджетів на реалізацію загальнодержавних і місцевих програм у галузях освіти, охорони здоров'я, культури і соціального забезпечення, житлово-комунального господарства, спрямованих на забезпечення матеріальних і духовно-культурних потреб громадян з метою підвищення суспільного добробуту.

Вихідним і найбільш дискусійним елементом ретроспективної підсистеми механізму здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення є аналіз і контроль їх ефективності. Але як в науковій літературі, так і в бюджетній практиці поки немає чіткого розуміння завдань, принципів та методології проведення оцінки ефективності видатків бюджету, тривають пошуки показників, які б об'єктивно характеризували зв'язок між динамікою виділених з бюджету коштів та отриманими результатами. Оскільки проблематика оцінки ефективності видатків місцевих бюджетів соціального

призначення буде більш ґрунтовно розглянута у п. 1.3, вважаємо за доцільне не зупинятися на ній у цьому питанні.

Підсумовуючи вищезазначене, варто відмітити, що досконалий механізм здійснення видатків місцевих бюджетів соціального призначення є необхідною передумовою ефективного управління коштами бюджетів, які спрямовуються на задоволення суспільних потреб. Однак, успішність такої діяльності залежить не стільки від наявності адекватної системи забезпечення, скільки від стратегічної виваженості політики у сфері видатків бюджетів, базованої на урахуванні суспільних очікувань та можливостей економіки.

Література:

1. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М.: ИТИ Технологии, 2006. – 944 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://new.ozhegov.info/?q=M*&pg=39&ind=N.
2. Краткий экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 2001. – 1088 с.
3. Ефремова Т. Ф. Новый толково-словообразовательный словарь русского языка / Т. Ф. Ефремова. – М.: Русский язык, 2000. – 1233 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mirsl洛夫removoy.ru/show_word/90876/.
4. Смовженко Т. С. Державна політика сприяння розвитку підприємництва: Монографія / Т. С. Смовженко. – Львів: ЛБІ НБУ, 2001. – 461 с.
5. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: Монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
6. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
7. Монаєнко А. О. Правові основи фінансування видатків на освіту та науку: Монографія / А. О. Монаєнко. – Л.: Червона калина, 2009. – 251 с.
8. Державні фінанси в транзитивній економіці: Навч. посіб. / [М. І. Карлін, Л. М. Горбач, Л. Я. Новосад та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. М. І. Карліна. – К.: Кондор, 2003. – 220 с.

Бучковська Я. Г.
аспірант кафедри фінансів

ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Особливі властивості тих чи інших послуг, як відомо, відіграють важливу роль при формуванні оптимального механізму їхнього фінансування. Принципове значення при цьому мають наявність чи відсутність у цих послугах ознак суспільних благ або приватних благ, а також наявність чи відсутність у цих послугах екстерналій. Узагальнення дослідження щодо властивостей послуг дошкільної освіти дає нам змогу зробити висновок, що цим послугам властиві ознаки як приватних благ, так і суспільних благ.